
IVY LEAGUE

IVY LEAGUE

Břečťanová liga. Osmička prestižních, náročných, drahých, snobských soukromých univerzit zdobících východní pobřeží USA vzbuzuje ve světě vědy obrovský respekt. Jste-li absolventem kterékoli z těchto osmi institucí, žádné dveře vám nezůstanou zavřeny. Ani ty do poradny vašeho psychoterapeuta. Pracovat víc než 12 hodin denně se občas nevyplácí – ale na univerzitách Ivy League se studium a výzkum mění v drogu, která vás pomalu zabíjí.

Na mapě USA najdeme kampusy velké osmy v tomto pořadí, převážně při pobřeží Atlantiku: od severu dolů Dartmouth, Cornell, Harvard, Brown, Yale, Columbia, Princeton a nejižněji leží University of Pennsylvania. Při vyslovení každého z těchto jmen poklesnou v kolenou akademici a zaměstnavatelé celého světa, a nejen oni – na úzkém pruhu půdy někdejší Nové Anglie a tří přilehlých států jsou shromažďovány, evidovány, pěstovány a zušlechťovány nejvýkonnější mozky naší planety. Mállokterá světová univerzita si může dovolit „koupit“ jako stálého profesora nositele Nobelovy ceny; na těchto osm se však nobelisté vysloveně hrnou – třeba na Harvardu jich k dnešnímu datu přednášelo již třiačtyřicet.

Dvě největší z univerzit Ivy League, University of Pennsylvania v hlavním městě nezávislosti Filadelfii, a newyorská Columbia, nemají dohromady ani tolik studentů jako dnes už téměř padesátitisícová pražská Univerzita Karlova. Zato pokud jde o publikace v časopisech nebo roční rozpočet, zůstává moje alma mater na míle za nimi.

Jak vlastně vzniklo pojmenování brečťanová liga? V pozdních třicátých letech 20. století používal toto poetické sousloví novinář newyorského listu Herald Tribune Caswell Adams, když psal reportáže ze vzájemných sportovních klání osmi univerzit. Jejich studenti spolu již po více než 130 let zápolí v mnoha disciplínách ve stínu cihlových a kamenných kampusových budov, po jejichž zdech se kromě vistárií a jiné zeleně plazí i brečťan (anglicky ivy). Sportovní soutěž mezi univerzitami existuje dodnes a její utkání jsou nesmírně populární – třeba takový connecticutský trpaslík Yale má 11 500 studentů a hned 35 univerzitních týmů; celých dvacet zdejších géníů se účastní meziuniverzitních klání a další polovina z nich sportuje v rámci soutěží jednotlivých škol. Duch kalokagathie, antického učení o harmonii krásného těla a ušlechtilého ducha, je na „ivies“ pěstován více než kdekoli v Evropě. V každém kampusu (kromě newyorské Columbijské univerzity, která kampus pohřichu nemá) potkáte v libovolnou denní dobu desítky osvalených běžců, v univerzitních tělocvičnách nepřetržitě hučí rotopedy a ruší vaši hodinu ranní hathajógy.

Třeba na Princetonu si studenti vybírají hned ze dvou kampusových bazénů, aby se se sportuchtivými kolegy nemuseli dělit o dráhu. Sportovat, nekouřit, jíst zdravě, recyklovat, ale hlavně pracovat, pracovat, pracovat – to jsou dennodenní mantry dnešních zhruba sto dvaceti tisíc studentů osmi univerzit Ivy League.

Ale nebylo tomu tak vždy.

NESNADNÉ ZAČÁTKY A SLAVNÉ KONCE

Nejstarší americkou akademickou institucí je Harvardova univerzita v Massachusetts, která dlouhodobě vévodí dvěma nejrespektovanějším žebříčkům hodnocení světových univerzit (každoročně je publikuje šanghajská univerzita Tiao-tchung a deník The New York Times). Harvard byl formálně ustaven pouhých šestnáct let poté, co po dvouměsíční plavbě na lodi Mayflower roku 1620 zakotvili angličtí Otcové zakladatelé u mysu Tresky. Vznik školy odhlasovali zástupci kolonie Massachusettská zátoka a o dva roky později ji pojmenovali po Johnu Harvardovi z Charlestownu, prvním sponzoru (odkázal škole knihovnu a polovinu svých hmotných statků). Nejprve školu navštěvovalo devět studentů, k jejichž výchově a vzdělávání stačil jediný učitel; brzy se však rozrostla na skutečnou univerzitu anglického typu, dělenou na obory a katedry.

Vychovávala zpočátku v souladu s puritánskou filozofií prvních amerických osadníků mnoho kněží, ale brzy, na prahu 18. století, se od vlivu církve plně osvobodila, když zvolila svého prvního „světského“ rektora. V okolí mezitím začaly vznikat další americké univerzity, rovněž s podporou a ve jménu církve: kongregacionalistická Yale a Dartmouth, presbyteriánský Princeton, episkopální Penn a Columbia a baptistický Brown, jehož moto In deo speramus (Věříme v Boha) plně vystihuje situaci na těchto univerzitách, vybudovaných kolem poloviny 18. století. Jako poslední z ivies byl založen Cornell, o století později než ostatní – v roce 1865.

Univerzity Ivy League vzkvétaly bok po boku, kladly na své studenty podobně vysoké akademické (a ekonomické) nároky a vychovávaly příslušníky elity země – vědce, bankéře i budoucí americké prezidenty. Ti pak na tytéž školy posílali své potomky a příslušnost ke konkrétní univerzitě, nebo dokonce ke stejnému univerzitnímu klubu, bratrstvu či koleji se začala dědit z generace na generaci stejně jako obleky a kravaty v typických univerzitních barvách. Studenti ivies

se fyzicky střetávali při americkém fotbale, ale názorově dokázali stát bok po boku, jako třeba při dobrovolné službě vlasti ve druhé světové válce nebo jako účastníci demonstrací proti válce ve Vietnamu. V roce 1869 přijaly osvícené univerzity Yale a Princeton mezi své bakalářské studenty první ženy. Podobně se zachovala University of Pennsylvania, neformálně přezdívaná Penn nebo U-Penn, která koedukaci, společné vzdělávání mužů a žen, přijala roku 1876, a od svých počátků koedukovaný Cornell.

Až na Penn a Columbiu bylo zbylých šest škol vybudováno „na zelené louce“ nebo v malých městech, takže všechny jejich budovy stojí pěkně pohromadě. Kampusy odnepaměti zahrnovaly kromě budov, v nichž se vyučuje, i knihovny, jídelny, koleje, sídla administrativy, zpravidla nemocnice a samozřejmě kapli, nověji i laboratoře, tělocvičny a stadiony, univerzitní muzea, observatoře a nezbytný obchod s univerzitními suvenýry. Díky snadné dostupnosti všeho, co k životu potřebovali, studenti kampus prakticky nemuseli opouštět a mohli se (nebo z nedostatku jiných příležitostí museli) věnovat výhradně studiu a vědě. Ocitli se tak ve zčásti dobrovolné izolaci, jejímž důsledkem je mimořádný důraz na studium, vědu a pospolitost semknuté komunity.

Od poloviny sedmdesátých let 20. století, kdy na univerzitách Ivy League běžně studují i ženy, patří mezi příznivější důsledky izolace kampusů časté sňatky mezi spolužáky. Další možné dopady separace komunity od okolního světa jsou hyperbolicky, ale roztomile zobrazovány v dílech populární kultury, namátkou ve filmech Purpurové řeky s Jeanem Renem nebo v Rodrigueзовě Fakultě.

ÚSPORNÝ SYSTÉM KULÍK

V USA studenti po tzv. high school (střední škole) nastupují na univerzitu do bakalářského programu, undergraduate studies. Ten je alfou a omegou každé univerzity, protože právě undergrads univerzitu živí. Na školách Ivy League nebojí prváci, freshmani, platí roční školné kolem pětatisíc dolarů (nějakých sedm set třicet pět tisíc korun), k nimž připočtete ještě dalších deset tisíc za bydlení a povinný stravovací plán a vynásobte to čtyřmi, neboť čtyři roky je standardní doba bakalářského studia v USA. Sečteno a podtrženo, máme tu malý rodinný bankrot. Tedy měli bychom – kdyby nadpoloviční většina undergradů nedostávala od své školy dotaci, která plně pokryje finanční nároky školy. Například na Princetonu studenti tyto půjčky nemusejí nikdy vracet – škola je při přijímání žáků „need-blind“, slepá k jejich potřebám; přijímá je bez ohledu na jejich finanční poměry, výhradně s ohledem na jejich intelektuální kapacitu.

Ačkoli jsou všechny školy Ivy League soukromé, dostávají příspěvky ze státního rozpočtu a velká část jejich příjmů tradičně pochází z kapes alumni, hrdých absolventů. Ti byli díky diplomu s podpisem rektora kterékoli z univerzit velké osmičky okamžitě po graduaci katapultováni mezi horních deset procent obyvatel USA, co se týče ekonomického a sociálního statu. Proto jim nepřipadá nijak zvláštní odevzdat část výdělků zpět škole a umožnit tím rozvoj dalších hrdých budoucích absolventů. Činí tak v průběhu posledního májového víkendu v rámci tzv. reunion, setkání po letech. To jsou čtyřdenní oslavy, kam se sjedou alumni všech možných ročníků (představte si, že třeba Penn má podle svého tiskového oddělení 250 800 žijících absolventů), na území kampusu se pro ně postaví ohromné stany, poseká tráva, ozdobí stromy, uvolní koleje a pozvou se kapely. A milí alumni se po kulturním programu rozdělí na ročníky podle svítících roků graduace na displejích na jednotlivých stanech, opijí se se spolužáky a druhý den ráno, ještě v objetí kocoviny, vypisují šeky na jméno univerzity, nedbale trousí po kampusu Picassovy sochy, a hlavně dávají pozor, aby to všichni jejich spolužáci viděli. Protože soutěž je v USA základní instinkt a prvopočátek (i konec) všeho.

Na webových stránkách škol zaujímá tlačítko Giving to the University (Darujte škole) stejně důležitou pozici jako odkaz na rozvrh akademického roku a alumni jsou považováni za součást akademické komunity rovnocennou studentům a vyučujícím. Jedna princetonská profesorka se mi svěřila, že pro školu jsou ve skutečnosti nejdůležitější undergradi a alumni, protože platí, a učitelé a studenti doktorských programů, tzv. graduate students, jsou mlčky trpěni, protože jen „dělají vědu“.

Jakmile undergrads absolvují na kterékoli škole bakalářský program, mohou se přihlásit na doktorský (magisterský) titul se zpravidla dostává po ústních zkouškách v průběhu doktorského cyklu). A teprve v doktorském cyklu začíná ta opravdová věda. Prakticky všichni grads jsou za svoji akademickou činnost honorováni částkou kolem 20 000–25 000 dolarů ročně, za něž se zavazují věnovat 20 hodin týdně výzkumu.

V případě potřeby za mírný příspěvek učí a vedou semináře, a co je nejdůležitější, dobrovolně se vzdávají prázdnin a svého volného času v touze být co nejlepší.

Zatímco undergrads hrají divadlo, pozorují hvězdy ze školní hvězdárny a pětkrát týdně hrají squash, grads sedí v knihovnách, které mají v době dvou týdnů „čtení“ a týdne závěrečných zkoušek na začátku května otevřeno do dvou do noci, nebo ve svých útulných univerzitních kancelářích a vesele si nad mikroskopy ničí zdraví. Pracují leckdy i během víkendu, což je pro většinu českých studentů nepředstavitelné, přespávají v laboratořích, pokud vůbec spí, a navíc tvrdí, že nic jiného dělat nechtějí. Připravují se tak na vstup na pracovní trh, který jim zaručí příjmy nad sedmdesát tisíc dolarů ročně, žádnou dovolenou a neustálý stres a hon za kariérim postupem, který je pro Spojené státy v očích Evropanů tak typický.

DRUHOVÁ DIVERZITA VÍTÁNA

Oproti národnostní a rasové homogenosti studentů i vyučujících na středoevropských vysokých školách americké univerzity, a ivies obzvláště připomínají obrovskou pizzu (ano, od vžitě metafory tavicího kotle, v němž se všechny národy, rasy a kultury rozmělní, se už dávno ustoupilo). Mohou si mezi uchazeči vybírat a taky to dělají; toto jaro zažily univerzity břecťanové ligy historicky největší počet uchazečů o studium a byly nuceny odmítnout i ty nejlepší – přijímaly méně než deset procent uchazečů. Univerzity dělají vše pro to, aby získaly co nejvíce zahraničních studentů – samozřejmě ne aby z nich mohly ždímat poplatky za studium; hlavním kritériem je pro ně co nejkvalitnější mozek a příliv nových přístupů, názorů a nápadů. Multikulturní a genderově smíšené týmy jsou základem úspěchu. Až donedávna bylo možné typické rysy absolventa univerzity Ivy League shrnout do zkratky WASP, která označuje bílého protestantmuže

anglosaského původu. Dnes však přibližně pětina studentů ivies pochází ze zahraničí, nejčastěji z Asie. Právě Asijci jsou proslulí až nelidskou pracovní morálkou, která se v USA cení nadevše.

Na svobodnomyslné Penn v současné době pobývá hned 45 procent studentů jiné než bílé rasy. Mimochodem, když už jsme u „menšin“, ženy mezi studenty Ivy League nad muži mírně převažují; jejich platy jsou však za stejnou práci stále přibližně o čtvrtinu nižší než platy mužů.

ŽENY NA IVIES

O pozici žen na trhu práce bylo napsáno mnoho knih: o diskriminaci mužskými kolegy, o nesnadném spojení kojení a sebevzdělávání, o skleněném stropě a sexuálním harašení na pracovišti. Zdá se, že vrchní velitelé a velitelky na amerických univerzitách zašli do Ženských center (nezbytná součást vzdělávacích institucí v USA, vedle nepovinného queer centra pro homosexuální studenty), všechny knihy na téma žena a věda přečetli a rozhodli se, že takhle to dál nejde. Začali ve studentkách podněcovat touhu po studiu jim donedávna nepřátelských přírodních věd, požádali letní školy matematiky a fyziky speciálně pro dívky, vyvěšovali „náborové“ plakáty ... a docílili podstatného zvýšení počtu žen studujících jiné než humanitní a sociálněvědní obory.

Největší měrou však ke zlepšení pozice žen ve vzdělávacích a výzkumných institucích přispěje zřejmě fakt, že prezidentkami čtyř z osmi škol Ivy League jsou v současné době ženy. To je úžasně rychlý vývoj, uvědomíme-li si, že úplně první ženskou šéfkou univerzity Ivy League se stala Judith Rodinová na Penn až v roce 1994. Jako zatím poslední prezidentka byla v únoru 2007 do funkce jmenována Drew G. Faustová, která vede Harvard. Ženy s otěžemi vědy v rukou vzbuzují nadšení ve studentkách svých univerzit a v redaktorkách amerického feministického časopisu Ms., méně už v zatvrzelých konzervativních učitelích a absolventech. Když byla v roce 2001 jmenována do funkce prezidentka Princetonu Shirley M. Tilghmanová, začaly do školy chodit rozhořčené dopisy, obávající se zřejmě, že se začne vyučovat vyšívání a vaření.

Prý se kvůli tomu musela ustavit speciální protidiskriminační komise – jedna z mnoha desítek vnitřních komisí, které svými rigidními pravidly a protichůdnými požadavky ovládají – každou břečťanovou univerzitu. Každopádně se za šéfování Shirley Tilghmanové na Princetonu k rodinné výchově nepřešlo; na čtvrtou nejstarší univerzitu ve Spojených státech se loni přihlásilo sedmáct a půl tisíce studentů, z nichž bylo přijato jen deset procent.

Navíc se Princeton pyšní dobrým student to faculty ratio (poměr počtu studentů na jednoho učitele) 5:1 a několika nositeli Nobelovy ceny v řadách vyučujících – v současné době mimo jiné držitelkou Nobelovy ceny za literaturu Toni Morrisonovou, vizionářkou a skvělou pozorovatelkou problematiky rasy a genderu. Svou kancelář na Princetonu stále má populární matematik John Nash, držitel NC za ekonomii, jehož příběh byl převyprávěn v multioscarovém snímku Čistá duše. Nobelovu cenu míru v roce 1919 získal někdejší princetonský rektor a pozdější americký prezident Woodrow Wilson.

Traduje se, že mnoho studentek zejména bakalářského cyklu si vybralo univerzitu Ivy League ne z lásky ke kvantové fyzice, ale aby si v duchu Darwinovy teorie přírodního výběru zvolilo samce schopného postarat se o rodinu.

Článek na téma budoucích žen v domácnosti s diplomu z prestižních univerzit zveřejnil dokonce deník New York Times (v září 2005 na první stránce), ovšem sklídl obrovskou kritiku, ne-li posměch.

Těžko říci, jak je to s vdavekchtivými zlatokopkami doopravdy, pokud vůbec existují. Jisté je, že kampusový systém života a opravdový plat za práci ve škole, nesrovnatelný s českými doktorandskými stipendii, jsou velice vstřícné k mateřství a mnoho sezdaných doktorandů vychovává své dítě na akademické půdě. Maminky-studentky však během mateřské pracují – kojít se dá i v laboratoři.

BUDOUCNOST STUDENTŮ IVY LEAGUE

Po závěrečných zkouškách, které korunují osm až deset let strávených na univerzitě – většinou na dvou různých univerzitách, jedné pro bakalářský a druhé pro doktorský program –, mohou studenti s titulem z Ivy League dělat prakticky cokoli. Většina se po hlavě vrhne do nemilosrdného pracovního procesu, jak jej známe z amerických románů a filmů; část z nich si urychleně přibere dalšího psychoterapeuta k tomu současnému a začne přemýšlet o členství v organizaci Anonymních alkoholiků. Někteří absolventi se z procesu ukončování školy, zahrnujícího leckdy měsíce dřiny do nočních hodin, víkendy nevýjimaje, cítí natolik unaveni, že se rozhodnou utratit úspory ze školních výplat za cestování. Jiní uspějí v boji o akademické „post-doc“ pozice a zůstanou ve výzkumu, do něž štedré Spojené státy americké investují dvě a půl procenta svého HDP.

Všichni ti mladí, vzdělaní, nadějní a o něco méně bezstarostní absolventi univerzit Ivy League jsou však v tom, co dělají, excelentní – jak to po nich jejich alma mater chtěla.

MŮJ PRINCETONSKÝ DENÍČEK

Dostat se do USA byl běh na dlouhou trať. Všechny ty formuláře, žádosti o finance, doporučující dopisy.

Těsně před odletem na dvouměsíční stáž na Princeton University jsem si ve stavu blízkém vyčerpání slibovala, že to musí být pobyt za odměnu – velké americké prázdniny proložené občasným studiem. Šeredně jsem se spletla. Princetonský zvrácený postoj k práci mě dostal hned první den. Před desátou hodinou večerní na mě totiž mí přátelé – Aakash z Indie, Simón z Venezuely a „doopravdivý Američan“ Matthew – nikdy neměli čas a já se nechtěla nudit. Takže jsem skončila na průměrných dvanácti pracovních hodinách denně jako někteří zdejší graduates.

Jak vypadal jeden z mých „lepších“ dnů? V sedm hodin ráno se nechávám budit sluncem, nestahuju žaluzie. Za půlhodinku se skočím zdarma nasnídat do zdejší dining hall, která je jak vystřižená z Harryho Pottera. S miskou organických kukuřičných lupinků a dvěma sklenkami džusu mířím k jednomu ze čtyř dlouhých stolů. Usedám čelem k malbě krásné někdejší děkanky Niny Garsoianové tak, abych zároveň periferně viděla ohromné varhany. Stejně jako většina ostatních stolovníků nenápadně strkám do tašky dva banány (s sebou si oficiálně smíme brát jen JEDEN); ušetřím díky nim čas, jež bych jinak musela věnovat přesunu na oběd, který pak spojím s večeří.

V osm už sedím nad knihou, jednou z patnácti, jež jsem si vypůjčila v pseudogotické Firestone Library, nejkrásnější knihovně, jakou jsem kdy viděla. Kniha se týká procesu mediace, tedy zprostředkování reálné události formou zprávy putující od svého podavatele (novináře) k příjemci (čtenáři/divákovi/posлуchači).

Po chvíli se přesunu za kolej na trávník a studuji tam, obklopena všudypřítomnými špinavými veverkami a halasným ptactvem, dokud se nerozprší. Prchnu do bezpečí svého na zdejší poměry nepříliš luxusního pokoje. (Matthew se diví, že dokážu sdílet sprchu s dalšími sedmi holkami; nikdy totiž nebyl na pražských kolejích Hvězda, kde jsem se po blažených pět let sprchovala ve stejné místnosti jako osmdesát holek i kluků z celého patra.) Teď zanáším do programu SPSS výsledky z dotazníků týkajících se strategií četby ženských a dívčích časopisů, ideologie v nich a představ o jejich ideální/zamýšlené čtenářce. Mladé americké vysokoškolačky jsou ve věci čtení těchto pro mnohé opovržených tiskovin neobyčejně sdílné a já s úzkostí přemýšlím nad tím, jak dlouho mi bude trvat kvalitativní analýza, když se všechny ty holky vyznávají z lásky/nenávisti k těmto periodikům na prostoru desítek řádků.

Ve čtyři hodiny mě skolí hlad. Vrazím do batohu laptop a oblečení na večerní jógu, kam mě poprvé přivedla zdejší česká studentka Martina, dnes už držitelka titulu PhD. z chemie. V hlavním kampusu, od něhož je naše kolej vzdálena čtvrt hodinku chůze, si dávám dvě krabice suší a proklínám se, že jsem si zase zapomněla vzít osobní hůlky a musím si zbytečně brát další, kterými posléze přispěji k neskutečné hromadě plastových talířů, kelímků a ubrousků, jimiž zdejší studenti denně zatěžují přírodu. Po obědovečeři se přesouvám do princetonské veřejné knihovny, kde mají nejvíc ženských časopisů, které jeden po druhém podrobuji analýze.

Je sedm hodin a já končím s prací. Normálně zavírám počítač před devátou, jinak by tu oni zavřeli mě, protože tahle knihovna má „lidskou“ zavírací dobu, ne jako ty kampusové teď, ve zkouškovém týdnu. Ale dnes mám skoro dvouhodinovou hodinu jógy s Jayadevou, kterého si musím užít, protože tak dobrého učitele v Česku asi nenajdu.

Po cvičení, zpocená jako po ragbyovém zápase, se jdu v obří kampusové tělocvičně osprchovat a ještě dvě hodinky studuju v Ženském centru. O patro výš začíná od čtvrt na dvanáct – kdy i ti nejvěrnější Princetonsťáci až na výjimky ustávají s prací – v kampusovém kině film. Když jdu v půl druhé v noci po Dopisech z lwodžimy na záchod, procházím studovnou s dobrou padesátkou nebožáků skloněnou nad laptopy a učebnicemi. Takhle budu vypadat já zítra, po šesti hodinách spánku. Ještěže mě zatím mívá zdejší trend práce v neděli.